

УДК (UDC): 327.2+341.3
DOI: 10.26693/ahpsxxi2025.09.069

RUSSIA'S HYBRID WAR AGAINST EUROPEAN COUNTRIES

Anatoliy Khudoliy,

e-mail: anatoliy.khudoliy@oa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8144-126X>

*The National University of Ostroh Academy,
Ukraine, 35800, Ostroh, 2, Seminarska street*

Abstract

The article analyzes Russia's hybrid war against European countries. Despite conventional warfare, Moscow is actively waging a hybrid war against the countries of Central and Western Europe, trying not only to intimidate them but also to force them to make concessions, refuse to supply weapons to Ukraine, and make a deal with Russia. The Kremlin is conducting a large-scale hybrid expansion in the EU to weaken the EU as much as possible, minimize the American presence on the continent, and reform the established European political system according to the Russian scenario. The most dangerous means of Russian aggression are the formation of a pro-Russian lobby among European politicians and civic leaders, interference in electoral processes, and propaganda in the European information space. At the same time, the Kremlin leadership is actively and widely using methods and measures from the arsenal of special services. First of all, we are talking about operations to form a pro-Russian lobby among European politicians through corruption schemes, bribery, blackmail, and financial assistance to pro-Russian political forces in Europe. The author analyzes the arsenal of 'hybrid' means.

The article notes that Moscow is also constantly watching the West's reaction and checking which of their actions work before taking additional actions. One of the problems is that the incidents often appear to be random and target unrelated targets. The Kremlin has consistently rejected European governments' accusations of hybrid warfare. At the same time, Moscow has been using proxies more actively since the recent mass expulsion of hundreds of Russian diplomats and spies from Europe. Hybrid intelligence in the Russian version is the use of various non-state actors to conduct intelligence activities, obtain personal data through ICT companies, financial technologies, medical IT platforms, and banking institutions that collect databases about their customers. Among the main tools used by Russia to wage its hybrid war against Western countries are politicization and the use of energy as a weapon, the involvement of non-state actors and anonymous forces, support for pro-Russian and actors, widespread use of disinformation, and election interference. The author states that the countries targeted by the hybrid warfare include Russia's neighbors, Moldova, Poland, and the Baltic states. The Kremlin's hybrid war against the West has affected a number of Western countries, including Finland, Sweden, Norway, Germany, the United Kingdom, and others. In general, Russia resorts to sending groups of migrants to storm the borders, jamming GPS signals, and recruiting criminals for minor sabotage. Moscow is waging a subversive campaign in NATO countries, and is even willing to assassinate high-ranking Western officials as part of its shadow war against the West. The conclusions summarize that Russia is waging a hybrid war against a number of Central and Western European countries in an attempt to undermine their support for Ukraine. Considering Moscow's aggressive ambitions, hybrid warfare is a strategic aspiration of Russia to increase its influence in Europe and the world.

Funding: This research was funded by Erasmus+ Programme (ERASMUS) through "Hub of the EU solutions" № 101127578 from 01.09.2023.

Keywords: hybrid warfare, European countries, Russia, Central European countries, Western European countries

ГІБРИДНА ВІЙНА РФ ПРОТИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Анатолій Худолій,

e-mail: anatoliy.khudoliy@oa.edu.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8144-126X>

Національний університет «Острозька академія»,
Україна, 35800, м. Острог, вул. Семінарська, 2

Анотація

У статті розглянуто гібридну війну Росії проти європейських країн. Попри конвенційну війну, Москва активно здійснює гібридну війну проти країн Центральної та Західної Європи, намагаючись не тільки залякати їх, але й змусити піти на поступки, відмовитись від поставок зброї до України, піти на угоду з Росією. Кремль веде масштабну гібридну експансію на теренах ЄС з метою максимального послаблення ЄС, мінімізації американської присутності на континенті та переформатування усталеного європейського політичного устрою за російським сценарієм. Найбільш небезпечними засобами російської агресії є формування проросійського лобі у середовищі європейських політиків і громадських лідерів, втручання у виборчі процеси, пропаганда в європейському інформаційному просторі. Кремлівське керівництво активно та широко використовує методи і заходи з арсеналу спецслужб. Насамперед йдеться про операції з формування за допомогою корупційних схем, підкупу, шантажу проросійського лобі у середовищі європейських політиків, фінансову допомогу проросійським політичним силам в Європі.

Автором розглянуто арсенал «гібридних» засобів. У статті зазначено, що Москва також постійно спостерігає за реакцією Заходу та перевіряє, які з їхніх дій спрацьовують, перш ніж здійснювати додаткові дії. Одна з проблем полягає в тому, що інциденти часто виглядають випадковими і спрямовані проти цілей, не пов'язаних з Україною. Кремль послідовно відкидає звинувачення європейських урядів у гібридній війні. Водночас, Москва активніше використовує проксі-сервери після нещодавньої масової висилки з Європи сотень російських дипломатів і шпигунів.

Гібридна розвідка в російській версії – це використання різних недержавних суб'єктів для ведення розвідувальної діяльності, отримання персональних даних через ІКТ-компанії, фінансові технології, медичні IT-платформи, банківські установи, які збирають бази даних про своїх клієнтів. Серед основних інструментів, які Росія застосовує для ведення своєї гібридної війни проти Західних країн, – це політизація та використання енергетики як зброї, залучення недержавних дійових осіб та анонімних сил, підтримка проросійських і тих, які схиляються до Росії, дійових осіб, широкомасштабне застосування дезінформації та втручання у вибори. Автор зазначає, що серед країн, на які спрямована гібридна війна – сусіди Росії, Молдова, Польща, країни Балтії.

Гібридна війна Кремля проти Заходу торкнулася низки західних країн, серед яких – Фінляндія, Швеція, Норвегія, Німеччина, Британія й інші. Загалом Росія вдається до відправлення груп мігрантів на штурм кордонів, глушіння сигналів GPS, вербування злочинців для дрібних диверсій. Москва веде підривну кампанію в країнах НАТО, і навіть готова вбивати високопоставлених західних осіб, здійснюючи тіньову війну, яку вона веде проти Заходу. У висновках узагальнено, що РФ веде гібридну війну проти низки країн Центральної та Західної Європи, намагаючись підірвати їхню підтримку Україні. Зважаючи на агресивні амбіції Москви, гібридна війна є стратегічним прагненням Росії посилити свій вплив у Європі та світі.

Фінансування: Це дослідження було профінансовано програмою Erasmus+ (ERASMUS) через «Hub of the EU solutions» № 101127578 від 01.09.2023.

Ключові слова: гібридна війна, європейські країни, Росія, країни Центральної Європи, країни Західної Європи

Постановка проблеми. Російська повномасштабна війна, що розпочалася у 2022 році, призвела до глибинних змін у системі міжнародних відносин, не бачених з часів Другої світової війни. Ці зміни торкнулися усіх сфер суспільної діяльності, вплинули на економіку, військову сферу, політику, культуру, і не лише України чи сусідніх країн, а й низки країн світу. Значна кількість країн світу, прямо чи опосередковано, відчули вплив агресивної політики РФ. Серед таких країни Африки, що потерпають від нестачі продовольства, Китай, який підтримує Росію й уважно спостерігає за перебігом подій, які екстраполює на Тайвань. Війна Москви проти України суттєво вплинула на сусідні країни, Польщу, Румунію, Чехію, балтійські країни, Фінляндію і т.д., кожна з яких відчула російську імперську загрозу, що спричинило посилення військової потуги вище згаданих країн.

Попри конвенційну війну, Москва активно здійснює гібридну війну проти країн Центральної та Західної Європи, намагаючись не тільки залякати їх, а й змусити піти на поступки, відмовитись від поставок зброї до України, піти на угоду з Росією.

Мета статті – виявити й описати особливості гібридної війни Росії проти країн Центральної та Західної Європи. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань:

- проаналізувати особливості гібридної війни Росії проти сусідніх країн, зокрема Польщі, країн Балтії, Молдови;
- описати гібридні операції у країнах Центральної Європи;
- розглянути напрямки гібридної війни Москви проти західних країн, серед яких Фінляндія, Швеція, Німеччина, Норвегія, Велика Британія тощо;
- висвітлити арсенал гібридних засобів Росії у війні проти західних країн.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. За останні роки було опубліковано чимало праць українських і закордонних дослідників, присвячених тим або іншим аспектам гібридної війни Росії проти європейських країн. Серед українських науковців слід зауважити праці: В.О. Паливоди (Palyvoda, 2023), який дослідив аутсорсингові операції російської розвідки за кордоном; М. Гончара (Honchar, 2016), який описав війну гібридного типу як механізм геополітичної експансії РФ; П. Баєва (Baev, 2016), який розглянув стратегічний вплив Росії в країнах Центральної та Західної Європи й інших.

Серед західних дослідників свої праці даній проблематиці присвятили: А. Білал (Bilal, 2021; 2024), який описав особливості російської гібридної війни в історичному аспекті; М. Кларк (Clark, 2020), який деталізовано розглянув особливості гібридної війни, яку здійснює Росія у широкому геополітичному контексті; Т. Шнауфер (Schnauffer, 2017), який дослідив особливості нелінійної війни Росії проти Заходу та інші.

Виклад основного матеріалу. Тактичними завданнями російської «гібридної» агресії є поступова дискредитація та розмивання базових європейських цінностей, об'єднуючих країни ЄС, дезорієнтація громадської думки, формування впливового проросійського лобі в європейському істеблішменті, сприяння поглибленню розбіжностей між європейськими державами та інституціями ЄС. Тобто йдеться вже про ведення масштабної «гібридної» експансії саме на теренах ЄС з метою максимального послаблення ЄС, мінімізації американської присутності на континенті та переформатування усталеного європейського політичного устрою за російським сценарієм (Russia's hybrid warfare is a challenge and a threat to Europe, 2016: 2-3).

Послаблення ЄС і нівелювання об'єднуючих цінностей поєднується з іншою метою Росії – забезпеченням домінуючих позицій на європейському континенті. Найбільш небезпечними засобами російської агресії є формування проросійського лобі у середовищі європейських політиків і громадських лідерів, втручання у виборчі процеси, пропаганда в європейському інформаційному просторі (Russian Hybrid Aggression in Ukraine and Europe..., 2016: 39).

До інструментарію російської «гібридної» агресії можна віднести комплекс традиційних засобів впливу – політико-дипломатичний тиск (активне використання міжнародних інституцій), економічні заходи, активне використання «енергетичної зброї» (Honchar, 2016: 79). Водночас, кремлівське керівництво активно та широко використовує методи і заходи з арсеналу спецслужб. Насамперед йдеться про операції з формування за допомогою корупційних схем, підкупу, шантажу проросійського лобі в середовищі європейських політиків, фінансову допомогу проросійським політичним силам в Європі (загальновідомі факти російського фінансування французької партії «Національний фронт») тощо.

До арсеналу гібридних засобів належить і втручання у виборчі процеси. Зокрема, американські спецслужби – Міністерство внутрішньої безпеки й Офіс директора національної розвідки у спільній заяві звинуватили російську сторону в кібератаках під час виборчої кампанії в США (US warns of possible Russian influence on European elections, 2016).

Представник НАТО заявив, що за останні шість місяців вони спостерігали «безпрецедентну ескалацію і поширення гібридної війни Росії», яка включала в себе «фізичні диверсії» на лінії постачання зброї НАТО, призначеної для України. «Це стосується всього – від точки виробництва і походження, до зберігання, до тих, хто приймає рішення, і до фактичної доставки», – сказав високопоставлений представник НАТО. «Це зухвало. Росія намагається залякати (наших) союзників» (Walsh, Dean & Jeznach, 2024). Нещодавні арешти продемонстрували природу того, як розвідувальні операції Кремля розвивалися з початку війни в Україні.

Західні уряди заявляють про посилення Росією спроб саботажу, включно з підпалами військових баз та об'єктів цивільної інфраструктури по всій Європі. Метою цих атак є намагання посіяти розбрат серед союзників України, порушити військові поставки до Києва, випробувати рішучість Заходу. Серед нещодавніх інцидентів – ймовірний підпал складу у Великій Британії (пов'язаний з Україною), диверсія проти американських військових баз у Німеччині, спроби вивести з ладу європейську залізничну сигнальну мережу, а також глушіння навігаційних систем цивільної авіації GPS у країнах Балтії. Росія використовує «повний спектр» гібридних операцій, від високоякісних операцій у Європі, фінансовану розвідувальну діяльність, до найму бандитів.

Ентоні Блінкен, державний секретар США, заявив, що «практично кожен союзник» на зустрічі міністрів закордонних справ НАТО в Празі підняв питання про те, що Кремль посилює гібридні атаки проти сусідніх держав, членів НАТО, підпалює склади постачання, нехтує морськими кордонами і демаркацією в Балтії, збільшує кількість кібератак, продовжує поширювати дезінформацію». «Ми знаємо, що вони задумали, і ми будемо реагувати як індивідуально, так і колективно, якщо це буде необхідно», – додав Блінкен. Міністерка оборони Нідерландів Кайса Оллонгрен заявила, що Москва намагається «залякати нас» і дуже важливо, щоб «ми не дозволили цьому статися» (Rathbone, Foy & Minder, 2024).

Москва також постійно спостерігає за реакцією Заходу та перевіряє, які з їхніх дій спрацьовують, перш ніж здійснювати додаткові дії. Одна з проблем полягає в тому, що інциденти часто виглядають випадковими та спрямовані проти цілей, не пов'язаних з Україною. Кремль послідовно відкидає звинувачення європейських урядів у гібридній війні. Водночас, Москва почала активніше використовувати проксі-сервери після нещодавньої масової висилки з Європи сотень російських дипломатів і шпигунів (Rathbone, Foy & Minder, 2024).

Серед основних інструментів, які Росія застосовує для ведення своєї гібридної війни проти Західних країн, – це політизація та використання енергетики як зброї, залучення недержавних дійових осіб і анонімних сил, підтримка проросійських сил, широкомасштабне застосування дезінформації та втручання у вибори. Вони систематично синхронізуються. Гібридна розвідка у російській версії – це використання різних недержавних суб'єктів для ведення розвідувальної діяльності,

отримання персональних даних через ІКТ-компанії, фінансові технології, медичні ІТ-платформи, банківські установи, які збирають бази даних про своїх клієнтів. Гібридна розвідка також не відкидає можливості звернення до послуг організованої злочинності для збирання інформації, використання каналів контрабанди, фінансових трансферів, замовних вбивств і створення підставних компаній (Bilal, 2021).

Серед країн, на які спрямована гібридна війна – сусіди Росії, Молдова, Польща, країни Балтії.

У Молдові Росія використовує різноманітні заходи – від глибоких фейків, створених штучним інтелектом, до мішків з готівкою – для підризу демократії в країні. І такі ж дії Кремля слід очікувати й у західних країнах. Про це заявив міністр закордонних справ країни Михайл Попсой: «Молдова – це така собі чашка Петрі російської гібридної війни та втручання у вибори. Те, що ми зараз бачимо в Молдові, найімовірніше, буде використано на майбутніх виборах у наших країнах-партнерах на Заході», – сказав він. За словами Попсоє, тактика Росії варіювалася від створення глибоких фейкових відео молдавських політиків за допомогою штучного інтелекту до купівлі голосів у селах по всій країні. Він вважає, що ці зусилля, ймовірно, активізуються перед президентськими виборами в країні та референдумом про вступ до ЄС, запланованим на жовтень (Martin & Sills, 2024).

Попсой зауважив, що молдавські митники перехопили на кордоні багажні ящики, повні грошей, і виявили пластикові пакети з готівкою, на яких були написані назви окремих міст і сіл, які, за його словами, були призначені для підкупу виборців. «Перекачування грошей, штучний інтелект або дестабілізація країни через платних протестувальників – усі ці гібридні тактики випробовуються в Молдові», – розповів міністр про підхід Росії. Також Росія використовує кібератаки (Martin & Sills, 2024).

Росія використовує «повний спектр» гібридних операцій. Наприклад, для того, щоб зірвати вступ Молдови до Європейського Союзу, Москва комбінує свою військову присутність у східній частині країни з невійськовими гібридними стратегіями. Ці невійськові стратегії передбачають підтримку та забезпечення груп противників ЄС, вплив на постачання енергоносіїв з метою зашкодити населенню Молдови і поширення дезінформації через місцеві групи та соціальні мережі. Зрозуміло, що Молдова є мішенню, тому що прагне повної інтеграції в Європейський блок. У Молдові російська гібридна війна спрямована на повалення проєвропейського уряду цієї країни (Bilal, 2021).

Провокації у Польщі доповнюють серію інцидентів у Європі, які, якщо їх розглядати разом, віддзеркалюють широкомасштабні амбіції Москви. Прем'єр-міністр Дональд Туск заявив, що Росія «імовірно» стоїть за підпалом найбільшого торгового центру Польщі в травні 2024 р., а також були висловлені підозри щодо ще однієї пожежі на фабриці боєприпасів на південь від столиці в червні. Чеські офіційні особи висловили стурбованість причетністю Росії до хакерських атак і збою у роботі залізниць 2023 року.

Польща перебуває в центрі уваги диверсійних зусиль, оскільки вона є хабом для західних військових надходжень, що доставляються до сусідньої України. За останній місяць влада заарештувала десятки людей за звинуваченнями у шпигунстві та диверсіях. Більшість з них були завербовані організованою злочинністю, і Дональд Туск заявив, що вони «безпосередньо причетні до діяльності російських розвідувальних служб» (Rathbone, Foy & Minder, 2024).

Елементом гібридної війни Росії є протести, які спочатку були організовані автоперевізниками на кордоні, а потім продовжувалися польськими фермерами. Причому війни не тільки проти Польщі, але навіть і проти ЄС і НАТО. Бо, по-перше, ці протести завдають серйозний удар по українсько-польських відносинах, б'ють не тільки в економічну, але і в геополітичну складову, та у відносини між людьми. Вони дуже підтримують солідарність і підтримку, єдність Польщі з Україною. Ці протести також вносять певне сум'яття та непорозуміння у відносини Польщі зі своїми сусідами, бо ці протести час від часу організовуються на кордонах з Литвою. Нібито

польські протестувальники звинувачують Литву, що з боку останньої надходить українське збіжжя. Ці протести, власне, вносять непорозуміння також і на європейську арену, бо Польща пробує максимально захистити своїх сільськогосподарських виробників, при цьому за рахунок чогось іншого. Тому й дискутує та дебатують зі своїми європейськими партнерами щодо ухвалення якихось спільних позицій. На нашу думку, організація цих протестів до певної міри є елементом гібридної війни.

Добре відомо, хто організовує та бере участь у цих протестах. Деякі організації, які пов'язані з Росією (відомі тим, що вони мають контакти з Росією), використовують гасла і заклики, що спрямовані на підтримку Росії, чи заклики до Росії навести порядок в Україні, Польщі та Європі. Тому, до певної міри, це є елементом початку такої гібридної війни, щоб розладнати і польське суспільство у випадку можливої агресії на Польщу (Deshchytsia, 2024).

Зростають загрози на кордоні Росії з НАТО, в **Естонії**, де в лютому 2024 р. було заарештовано 10 підозрюваних російських агентів після того, як автомобіль міністра внутрішніх справ зазнав вандалізму. Цей інцидент став гучним піком у багаторічній кампанії Москви з дестабілізації свого крихітного сусіда по НАТО, близько п'ятої частини населення якого (1,3 мільйона осіб) є російськомовними, як стверджують естонські чиновники, згідно з аналізом ЄС за 2021 рік (Walsh, Dean & Jeznach, 2024).

Напруженою є ситуація на російсько-естонському кордоні у Нарві. У травні 2024 р. вночі кілька російських прикордонників у масках зняли помаранчеві навігаційні засоби на річці, яка відокремлює Естонію та зону дії НАТО від Росії. Естонія сприйняла це як сигнал країнам Балтії та Заходу в цілому. Цей інцидент було визнано провокацією та дестабілізацією країн, які мають 3550-кілометровий кордон з Росією та її союзником Білоруссю. Провокації Росії перетворюють Балтійський регіон на другий фронт у конфлікті Заходу з Москвою.

Також Кремль намагався мобілізувати російськомовні меншини в Естонії та Латвії, щоб посіяти внутрішні розбіжності, а у Польщі зосередив свою увагу на розпалюванні напруженості між місцевими жителями та значною кількістю українців, які шукали притулку від війни. До того ж Москва регулярно називає країни Балтії розпалювачами війни та русофобами, а також залучає ботів для розсилення спаму в соцмережах зі шкідливим вмістом.

Речник служби внутрішньої безпеки Естонії повідомив CNN, що активність Росії за останні місяці посилилась: «Ми побачили значне зростання їхньої активності минулої осені, а до зими нам вдалося затримати понад 10 підозрюваних. Наразі зросла чисельність осіб, які були залучені до гібридної діяльності проти безпеки Естонії, у такому вигляді, якого ми раніше не бачили». Він сказав, що операції переходять «у фазу фізичних атак», і припустив, що війна в Україні може призвести до більш агресивної тактики РФ найближчими місяцями (Walsh et al., 2024).

Гібридна війна кремля проти Заходу торкнулася низки західних країн, серед яких – Фінляндія, Швеція, Норвегія, Німеччина, Британія й інші.

Фінляндія та Швеція. Загалом Росія вдається до відправлення груп мігрантів на штурм кордонів, глушіння сигналів GPS, вербування злочинців для дрібних диверсій. «Лише за останні кілька місяців Фінляндія та Швеція зазнали порушень повітряного простору, кільком комерційним літакам не вдалося приземлитися в невеликих аеропортах через перешкоди глобальній системі позиціонування, а Польща затримала людей за ймовірні диверсійні дії всередині країни, які підтримувала Росія. Європейський Союз», – писав Bloomberg. «У нас немає лінії фронту. Вся Європа зараз у стані війни», – зазначила міністерка закордонних справ Фінляндії Еліни Валтонен (Pohjanpalo et al., 2024).

У Фінляндії заявляють про численні випадки саботажу, кібератак і дестабілізації, а також країна підозрює Росію у веденні операцій впливу на країну. Про це пише агентство Reuters із посиланням на слова міністерки внутрішніх справ

країни Лулу Ранне, яка повідомила, що ці дії створюють атмосферу невизначеності та сумнівів щодо того, що є правдою. «Ми стикаємося з порушеннями, саботажом, різними видами шкоди і навіть використанням міграції для досягнення цілей. Це створює загальну невизначеність», – заявила Ранне й акцентувала, що наразі тривають розслідування багатьох інцидентів. За її словами, дані цивільної та військової розвідки вказують на Росію як головного винуватця. Зокрема, Москву підозрюють у втручанні в GPS-сигнали в морському та повітряному транспорті Фінляндії. «Наразі Росія є основним суб'єктом, який здійснює широкомасштабні операції впливу проти нас», – додала вона (Kauranen, 2024).

Окрім саботажу, країна також фіксує численні кібератаки. Зокрема, фінська компанія Fortum повідомила, що щодня стикається з кібератаками на свої об'єкти в Фінляндії та Швеції, а також спостерігає підозрілих осіб і дрони біля своїх об'єктів. Найбільший банк регіону, Nordea, зазнав безпрецедентної атаки відмови в обслуговуванні (DDoS) протягом кількох тижнів, що призвело до тимчасових перебоїв у роботі онлайн-сервісів. Окрім цього, зафіксовано численні крадіжки на об'єктах водопостачання, де викрадено технічне обладнання без очевидного фінансового мотиву, що підсилює підозри щодо участі державних акторів.

Фінська служба безпеки Supo зазначає, що російські розвідувальні служби стають більш агресивними після того, як понад 700 російських дипломатів були вислані з країн Європи у відповідь на війну в Україні (Krychkovska, 2024).

Норвегія. Росіяни роками проводять операції у невеликих містах на півночі Норвегії – хакери атакують урядові установи і порти, а «туристи» фотографують об'єкти критичної інфраструктури. Розвідка Норвегії неодноразово попереджала про загрозу саботажу на залізничних лініях і газових об'єктах, які постачають енергію до Європи.

У Баренцовому морі, яке омиває північ Норвегії та Росії, росіяни випробовують нові системи поставок ядерної зброї. Наприклад, торпеди, які можуть затопити прибережні міста Норвегії. Росія може захопити прикордонні міста Норвегії, якщо її відносини з НАТО загостряться. Вона зможе завдавати ядерних ударів, якщо контролюватиме Баренцове море і землі навколо Кольського півострова. Саме тому Кремль проводить численні операції у маленьких ізольованих рибальських містечках і впливає на настрої їхнього суспільства.

У 2017 р. росіяни почали періодично глушити GPS літаків засобами РЕБ, у 2024 р. вони роблять це щодня. За оцінками норвезької розвідки, у Мурманському управлінні ФСБ працює близько 300 розвідників, які стежать за норвезькими Силами оборони та об'єктами критичної інфраструктури у Кіркенесі й інших містах.

Росіяни також намагались привласнити частину узбережжя Норвегії – стратегічно важливу територію для ядерної оборони РФ. Вони назвали «російськими святими землями» місця, де помори, російські мореплавці, розставили православні хрести. Протягом останнього десятиліття російські священники відновлюють поморські хрести й окроплюють їх святою водою. Так ця територія стає православною та російською (Korotunen & Husiev, 2024).

Спецслужби Росії здійснюють операції з дестабілізації енергосистеми Заходу. Виведено з ладу трубопровід, що з'єднує Естонію та Фінляндію, а в німецькому місті Брунсбюттель пошкоджено електростанцію, яка повинна забезпечити зниження залежності ЄС від російських енергоносіїв (Russia's shadow war on NATO, 2024).

Німеччина. На початку 2024 р. розвідка США виявила, що російський уряд планував вбивство керівника потужного німецького виробника зброї, який виробляв артилерійські снаряди та військові транспортні засоби для України. За інформацією CNN, «план убити очільника компанії Rheinmetall Арміна Паппергера був лише частиною змови щодо вбивства очільників оборонної промисловості по всій Європі», які підтримували військові зусилля України. Пеппергер був мішенню, оскільки його компанія Rheinmetall є найбільшим і найуспішнішим німецьким виробником життєво важливих 155-мм артилерійських снарядів, які стали основною зброєю у

війні на виснаження в Україні. Завдяки попередженню, німецькі служби безпеки змогли захистити Паппергера та зірвати змову.

Росія понад півроку проводила диверсійну кампанію по всій Європі, вербуючи місцевих непрофесійних агентів, яким доручалися завдання від підпалів складів, пов'язаних зі зброєю для України, до дрібних актів вандалізму. Усі ці заходи були спрямовані на те, щоб перешкодити надходженню зброї із Заходу в Україну та придушити громадську підтримку Києва. Про те, що Росія веде підривну кампанію в країнах НАТО, і що було відомо раніше, але дані розвідки про те, що Москва готова вбивати високопоставлених західних осіб, засвідчили, як далеко Москва готова зайти у своїй тіньовій війні, яку вона веде проти Заходу. Виступаючи на саміті НАТО у Вашингтоні, міністр закордонних справ Німеччини Анналена Бербок сказала, що це свідчить про те, як Росія «веде гібридну агресивну війну» проти європейських союзників (CNN: US intelligence reveals that Russia planned to assassinate the head..., 2024).

Уряд Великої Британії запровадив санкції проти 3 російських агентств і 3 високопосадовців, які намагаються підірвати та дестабілізувати Україну та її демократію. Агентство соціального проектування (SDA), яке отримує завдання і фінансується безпосередньо російською державою, разом зі своєю партнерською компанією «Структура» намагалось здійснити низку акцій, спрямованих на підірив демократії та послаблення міжнародної підтримки України. SDA також намагалася здійснити протести у низці європейських країн. Однак, незважаючи на те, що Росія вкладає гроші у діяльність цих шкідливих організацій, їхня брехня постійно зазнає невдач в Інтернеті, а боти та фейкові сайти отримують обмежену взаємодію.

Це змусило SDA розглянути можливість купівлі переглядів у соціальних мережах. З цього приводу Міністр закордонних справ Девід Ламмі зауважив, що Путін настільки відчайдушно намагається підірвати європейську підтримку України, що зараз вдається до незграбних і неефективних спроб розпалити заворушення. Ці фірми та їхні керівники несуть відповідальність за велику шкідливу онлайн-мережу, також відому як «Двійник», яка наповнює соціальні мережі фейковими повідомленнями, підробленими документами та матеріалами, що глибоко фальсифікуються. Їхні дії є частиною скоординованої спроби використати оманливі інформаційні операції для підриву демократії для досягнення своїх цілей.

Європейські країни вже викривали мережі зловмисного втручання Doppelganger, зокрема у Франції та країнах Східної Європи та Центральної Азії. У рамках моніторингу й аналізу виборів до Європейського парламенту 2024 р. Європейська служба зовнішніх справ виявила, що операція Doppelganger активно просуvala російські наративи з метою зриву та втручання у виборчий процес. Цю мережу META раніше пов'язувала з ДПР і виявила, що вона проводить глобальні інформаційні операції, спрямовані на ослаблення підтримки України. Франція викрила цих російських акторів у червні 2023 р., опублікувавши звіт свого агентства Viginum (UK sanctions Putin's interference actors, 2024).

Росія застосовує дезінформацію для досягнення своїх політичних і стратегічних цілей. EUvsDisinfo веде базу даних з десятків тисяч зразків онлайн-дезінформації, які, як вважається, зв'язані з Кремлем. У 2021 р. у звіті Фейсбуку було зазначено, що Росія була головним джерелом «скоординованої неавтентичної поведінки» на міжнародному рівні. Онлайн кампанія з дезінформації з метою зриву саміту НАТО 2023 року є належним прикладом того, як Росія націлюється на дійову особу, яку вона вважає своїм ворогом. Оскільки НАТО має надзвичайне значення для безпеки Заходу, вона є постійною мішенню для російської онлайн-дезінформації, як задокументовано EUvsDisinfo. Така дезінформація ґрунтується не лише на фабрикуванні, а і на спотворенні фактів.

Російська онлайн-дезінформація спирається на джерела, які спонсорує держава та промосковські групи, які працюють у тандемі для підсилення брехливих і таких, що вводять в оману, наративів, які поширюються численними мовами задля

глобального впливу. Дезінформація, яку поширює Росія, інколи дуже впливова. Сербія, наприклад, має міцні політичні й економічні зв'язки із Західною Європою, але більшість сербів дивляться на Росію як на найближчого партнера їхньої країни і «найбільшого друга». Головною причиною є наративи, які поширюють російські розповсюджувачі новин, такі як RT і Спутнік, які домінують у сербському традиційному та цифровому медіапросторі. Такі наративи принижують Західну Європу, США і возвеличують Росію та Китай (Bilal, 2021).

МЗС Росії розробляє плани з ослаблення своїх західних супротивників, включно із Сполученими Штатами, і використання війни в Україні для створення світового порядку, вільного від американського домінування, йдеться у таємному документі МЗС. У засекреченому додатку до офіційної та публічної «Концепції зовнішньої політики Російської Федерації» міністерство закликає до «наступальної інформаційної кампанії» й інших заходів, що охоплюють «військово-політичну, економічну і торговельну та інформаційно-психологічну сфери» проти «коаліції недружніх країн» на чолі зі Сполученими Штатами. «Нам слід продовжувати коригувати наш підхід до відносин з недружніми державами», – йдеться в документі 2023, який надала The Washington Post одна з європейських розвідувальних служб. «Важливо створити механізм пошуку вразливих точок їхньої зовнішньої та внутрішньої політики з метою розробки практичних кроків для послаблення опонентів Росії» (Belton, 2024).

Документ вперше дає офіційне підтвердження та кодифікацію того, що багато хто у московській еліті називає гібридною війною проти Заходу. Згідно з документами Кремля, Росія прагне підірвати підтримку Заходу щодо України та порушити внутрішню політику США і європейських країн за допомогою пропагандистських кампаній, що підтримують ізоляціоністську й екстремістську політику. А секретне доповнення від 11 квітня 2023 р. стверджує, що Сполучені Штати очолюють коаліцію «недружніх країн», спрямовану на послаблення Росії, оскільки Москва є «загрозою для західної глобальної гегемонії». У документі сказано, що результат війни Росії в Україні «значною мірою визначатиме контури майбутнього світового порядку», що є свідченням того, що Москва бачить результат свого вторгнення нерозривно пов'язаним зі своєю здатністю – і здатністю інших авторитарних держав – нав'язувати свою волю в глобальному масштабі (Belton, 2024).

Нещодавнє вето Росії на розширення моніторингу ООН за санкціями проти Північної Кореї через її програму ядерної зброї та балістичних ракет, що фактично поклало край 14-річній співпраці, стало «чітким знаком» того, що робота, передбачена у засекреченому додатку, вже ведеться.

Створення Концепції зовнішньої політики та засекреченого додатку до неї відбулося після заклику до російських науковців надати пропозиції щодо політики. Одна з пропозицій, подана у лютому 2023 р. до МЗС заступником голови московського Інституту країн Співдружності Незалежних Держав, який підтримує тісні зв'язки з російським апаратом безпеки, ще більш прямолінійно виклала російські варіанти. Академік В. Жарихін закликав Росію «продовжувати сприяти приходу до влади ізоляціоністських правих сил в Америці», «уможливити дестабілізацію латиноамериканських країн і прихід до влади там екстремістських сил крайнього лівого і крайнього правого спрямування», а також сприяти «відновленню суверенітету європейських країн шляхом підтримки партій, незадоволених економічним тиском з боку США».

Західні чиновники попереджають, що Росія протягом останніх двох років посилює свою пропаганду і кампанії впливу, намагаючись підірвати підтримку України. У рамках цієї кампанії вона намагається створити новий глобальний розкол, а російські пропагандистські зусилля, спрямовані проти Заходу, знаходять відгук у багатьох країнах Близького Сходу, Африки, Латинської Америки та Азії (Belton, 2024).

Російська розвідка здійснює аутсорсингові операції у Західній Європі. У такий спосіб на початку 2023 р. Москва намагалася змусити Туреччину блокувати вступ Швеції до НАТО та дискредитувати Україну. Так, шведський журналіст Ч. Фрік (колишній співробітник російського медіахолдингу «Russia Today») організував та оплатив акцію зі спаленням Корану поблизу посольства Туреччини у Стокгольмі. Через акцію було скасовано візит міністра оборони Швеції П. Йонсона до Анкари (Palyvoda, 2023: 2).

Водночас у Парижі, Гаазі, Мадриді та Брюсселі відбулося 10 антиукраїнських мітингів протесту. Зазвичай для такої мети використовували масові демонстрації. Так, у Парижі демонстранти несли транспарант із гаслом «Євросоюз і США! Припиніть фінансувати війну в Україні!». Плакати та банери під час таких акцій мали схожу ідею: вони закликали НАТО припинити бомбардування Донецька та відправляти зброю Києву. Французька контррозвідка отримала достовірні дані, що всі зазначені псевдопротести інспірували російські спецслужби, а їхніх виконавців наймали через соцмережі.

Такі інформаційно-психологічні операції (ІПсО) здійснюють разові виконавці; вони спрямовані на відволікання сил і засобів супротивника, створення додаткового напруження за допомогою провокацій. Подібні ІПсО є складовою частиною класичної психологічної діяльності в сірій зоні та не потребують особливих витрат. Діяльність російської розвідки останніми роками, окрім класичних методів здобування інформації, характеризується переважно кібератаками та операціями впливу з використанням соцмереж з метою поглиблення наявних або створення нових політичних і соціальних суперечностей. Такі операції спонсорують російський бізнес і кримінальні структури (Palyvoda, 2023: 3).

Висновок. РФ веде гібридну війну проти низки країн Центральної та Західної Європи, намагаючись підірвати їхню підтримку Україні. Москва модернізує, розширює та диверсифікує свій інструментарій гібридної війни за рахунок використання некінетичних інструментів, таких як економічний вплив і дезінформація, які доповнюють військові інструменти та засоби.

Зважаючи на агресивні амбіції Москви, гібридна війна є стратегічним прагненням Росії посилити свій вплив у Європі та світі. Росія до певної міри підірвала безпеку Заходу, тримає країни ЄС у напруженні, підштовхуючи їх до пошуку компромісу з Кремлем. Агресивна політика Росії змушує європейські країни шукати відповідні контрзаходи у відповідь.

Фінансування: Це дослідження було профінансовано програмою Erasmus+ (ERASMUS) через «Hub of the EU solutions» № 101127578 від 01.09.2023.

REFERENCES

- Baev, P.** (2016). Russia's Strategic Influence in Central and Eastern Europe. *Natsionalna bezpeka i oborona*, 9-10, 87-97. Retrieved from <https://cutt.ly/veZRxOfM> // **Баєв, П.** (2016). Стратегическое влияние России в странах Центральной и восточной Европы. *Національна безпека і оборона*, 9-10, 87-97. Retrieved from <https://cutt.ly/veZRxOfM>
- Belton, C.** (2024, April 17). Secret Russian foreign policy document urges action to weaken the U.S. *The Washington Post*. Retrieved from <https://cutt.ly/1eZRzBHN>
- Bilal, A.** (2021, November 30). Hybrid Warfare – New Threats, Complexity, and ‘Trust’ as the Antidote. *NATO Review*. Retrieved from <https://cutt.ly/oeZRO3gN>
- Bilal, A.** (2024, April 26). Russia's hybrid war against the West. *NATO Review*. Retrieved from <https://cutt.ly/6eZRxBBC>
- Clark, M.** (2020). *Russian Hybrid Warfare*. Washington: Institute for the Study of War.
- CNN: US intelligence reveals that Russia planned to assassinate the head of the German company Rheinmetall, which produces weapons for Ukraine (2024, July 12). *Voice of America*. Retrieved from <https://cutt.ly/veZRv3V1> // CNN: розвідка США виявила, що Росія планувала убити керівника німецької компанії Rheinmetall, що виробляє зброю для України (12 липня 2024). *Голос Америки*. Retrieved from <https://cutt.ly/veZRv3V1>

- Deshchytsia, A.** (2024, March 26). Russia's hybrid war against Poland has begun. *New Voice*. Retrieved from <https://cutt.ly/PeZRgIqP> // **Дещиця, А.** (26 березня 2024). Гібридна війна Росії проти Польщі почалася. *New Voice*. Retrieved from <https://cutt.ly/PeZRgIqP>
- Honchar, M.** (2016). 'From the 'Greatness of Russia' to the 'Great Eurasia': Hybrid Warfare as a Mechanism of Russia's Geopolitical Expansion'. *Natsionalna bezpeka i oborona*, 9-10, 72-80. Retrieved from <https://cutt.ly/1eZRWWqz> // **Гончар, М.** (2016). «Від «величчя Росії» до «Великої Євразії: війна гібридного типу як механізм геополітичної експансії РФ». *Національна безпека і оборона*, 9-10, 72-80. Retrieved from <https://cutt.ly/1eZRWWqz>
- Kauranen, A.** (2024, October 23). Finland warns of hostile activities by Russia. *Reuters*. Retrieved from <https://cutt.ly/BeZRvYob>
- Korotunen, S. & Husiev, H.** (2024, September 12). Since 2014, Russia has been waging a hybrid war in Norway – sending spies to border towns, rewriting history and recruiting locals. *Babel*. Retrieved from <https://cutt.ly/EeZRhGMA> // **Коротуненко, С. & Гусєв, Г.** (2024, 12 вересня). З 2014 року Росія веде гібридну війну в Норвегії – засилає шпигунів до прикордонних міст, переписує історію та вербує місцевих. *Бабель*. Retrieved from <https://cutt.ly/EeZRhGMA>
- Krychkovska, U.** (2024, October 24). Finland claims large-scale influence operations by Russia. *European pravda*. Retrieved from <https://cutt.ly/FeZRQCPL> // **Кричківська, У.** (24 жовтня 2024). У Фінляндії заявляють про масштабні операції впливу з боку Росії. *Європейська правда*. Retrieved from <https://cutt.ly/FeZRQCPL>
- Martin, P. & Sills, B.** (2024, April 23). Russia Poised for Political Meddling in the West, Moldova Warns. *Bloomberg*. Retrieved from <https://cutt.ly/7eZRnywh>
- Palyvoda, V.O.** (2023, October 23). Hybrid Intelligence as an Element of Hybrid Activities of the Russian Federation's Special Services. *NISD*. Retrieved from <https://cutt.ly/1eZRksHK> // **Паливода, В.О.** (23 жовтня 2023). Гібридна розвідка як елемент гібридної діяльності спецслужб російської федерації. *НІСД*. Retrieved from <https://cutt.ly/1eZRksHK>
- Pohjanpalo, K., Eglitis, A., Seputyte, M. & Tammik, O.** (2024, June 20). Putin's Hybrid War Opens a Second Front on NATO's Eastern Border. *Bloomberg*. Retrieved from <https://cutt.ly/meZRMhBX>
- Rathbone, J.P., Foy, H. & Minder, R.** (2024, June 4). West grapples with response to Russian sabotage attempts. *Financial Times*. Retrieved from <https://cutt.ly/1eZRMjYb>
- Russian Hybrid Aggression in Ukraine and Europe: Expert Opinions and Assessments (Results of an Expert Survey) (2016). *Natsionalna bezpeka i oborona*, 9-10, 38-44. Retrieved from <https://cutt.ly/veZRnL4v> // Російська гібридна агресія в Україні та Європі: позиції та оцінки експертів. (Результати експертного опитування) (2016). *Національна безпека і оборона*, 9-10, 38-44. Retrieved from <https://cutt.ly/veZRnL4v>
- Russia's hybrid warfare is a challenge and a threat to Europe (2016). *Natsionalna bezpeka i oborona*, 9-10, 2-7. Retrieved from <https://cutt.ly/zeZRnozJ> // Гібридна війна Росії – виклик і загроза для Європи (2016). *Національна безпека і оборона*, 9-10, 2-7. Retrieved from <https://cutt.ly/zeZRnozJ>
- Russia's shadow war on NATO (2024, September 26). *Zakhidnyi front*. Retrieved from <https://cutt.ly/heZRcZQ8> // Тіньова війна Росії проти НАТО (26 вересня 2024). *Західний фронт*. Retrieved from <https://cutt.ly/heZRcZQ8>
- Schnauffer, T.A.** (2017). II. Redefining Hybrid Warfare: Russia's Non-linear War against the West. *Journal of Strategic Security* 10 (1), 17-31. DOI: <http://doi.org/10.5038/1944-0472.10.1.1538>
- UK sanctions Putin's interference actors (2024, October 28). *Press release*. Retrieved from <https://cutt.ly/meZRQejB>
- US warns of possible Russian influence on European elections (2016, November 6). *Deutsche Welle*. Retrieved from <https://cutt.ly/3eGYQwof> // США предупреждают о возможном влиянии России на европейские выборы (6 ноября 2016). *Deutsche Welle*. Retrieved from <https://cutt.ly/3eGYQwof>
- Walsh, N.P., Dean, S. & Jeznach, K.** (2024, July 10). From \$7 graffiti to arson and a bomb plot: How Russia's 'shadow war' on NATO members has evolved. *CNN*. Retrieved from <https://cutt.ly/feZRQIVY>